

YÖNETİME İÇKİN ETİKTEN KAMU ETİĞİNE*

Doç. Dr. Barış Övgün

Ankara Üniversitesi
Siyasal Bilgiler Fakültesi
ORCID: 0000-0003-3634-5791

Arş. Gör. İlkay Tosun

Ankara Üniversitesi
Siyasal Bilgiler Fakültesi
ORCID: 0000-0003-3380-7951

Öz

Kamu yönetiminin en önemli çalışma alanlarından biri etikdir. Özellikle son on yıl içinde etik çok gözde bir konu olarak hatırı sayılır sayıda çalışmaya konu olmuştur. Etik üzerine yapılan çalışmaları genel olarak iki kategoriye ayırmak mümkündür. Niceliksel olarak bir hayli fazla olan ilk kategorideki çalışmalar etiğe süreç bakışıyla yaklaşmakta ve süreci özellikle 1980'lerde başlatmaktadır. Bu çalışmalarda etiğin doğuş nedenleri üzerinde durulmakta ve bu alanda yapılan örgütlenmeler değerlendirilmektedir. Daha az sayıda olan ikinci kategorideki çalışmada ise etik, kamu yönetimi disiplininin doğuşu ile eş zamanlı olarak ele alınmakta ve disiplin içindeki değişim sürecinde analiz edilmektedir. Literatüre çok önemli katkılar sağlayan bu çalışmaların iki temel özelliği ön plana çıkmaktadır. Öncelikle bu çalışmalarda etik kavramı zamansal olarak değişime uğramayan ve süreklilik sergileyen bir kavram olarak tanımlanmaktadır. İkinci olarak ise etik, kamu yönetiminde varılması planlanan bir amaç olarak değerlendirilmektedir. Bu çalışmada ise bu bakış açılarından farklı olarak etik, kamu yönetiminde etik ve kamu etiği kavramlarının benzerlikler kadar farklılıklar barındırdığı ve değişen devlet anlayışında farklı anlamlar ihtiva ettiği öne sürülmektedir. Bu noktada etik amaç olarak değil, araç olarak belirlemek ve özellikle kamu etiğinde görüleceği üzere devletin dönüşümünü gerçekleştirmede önemli roller üstlenmektedir.

Anahtar Sözcükler: Etik, Modernizm, Kamu yönetimi, Kamu Etiği, Dönüşüm

From the Ethic for Administration to The Public Ethic

Abstract

One of the most important work areas of public administration is ethics. Especially in the last decade, ethics has been a topic of considerable interest as a very popular subject. Studies on ethics can generally be divided into two categories. The studies in the first category which are a lot of quantitatively approach through the process and they have especially started in the 1980s. The reasons for the birth of the ethical are discussed in these studies and organizations in this area are evaluated. In the second category of less studies ethics is handled simultaneously with the birth of public administration discipline and is analyzed in the process of change in discipline. The two fundamental characteristics of these studies, which provide very important contributions to the literature, come to the forefront. First of all, in these studies, the concept of ethics is defined as a concept that does not undergo change over time and exhibits continuity. Secondly, ethics is considered as a planned purpose to be reached in public administration. In this study, unlike this view, is put forward that ethics, ethics in public administration and public ethics are as diverse as the similarities and it contains different meanings in the changing state understanding. At this point, ethics appear as tool, not as a goal and it plays an important role in the transformation of the state, especially as seen in public ethics.

Keywords: Ethics, Modernism, Public Administration, Public Ethics, Transformation

---

* Makale geliş tarihi: 17.10.2017
Makale kabul tarihi: 27.11.2017

Yönetime İçkin Etikten Kamu Etiğine

Giriş

1970’li yılların sonlarından itibaren devletin geniş rolü ve güçlü bürokrasi, kapitalizmin krizlerinin nedeni olarak görülmüş ve bu alanlar yeniden yapılandırılmaya başlanmıştır. Kamu etiği de buna bağlı olarak ortaya çıkmış bir değerler alanıdır. Bürokrasinin önemli bir güç merkezi olarak belirlediği 1980 öncesi dönemde, kamu görevlilerinin uyması gereken kurallar büyük ölçüde yasalar ve diğer yasal düzenlemelere bağlanmıştır. Ancak 1980’li yıllardan sonra bürokrasinin bir yük ve ağır işleyen kusurlu bir yapı olduğu iddiasıyla kamu görevlileri için bağlayıcı olan bir değerler alanı olarak etiğin yeniden tanımlanması gündeme gelmiştir.

Modernizm sonrasında *modern aklı aşan ‘kendi içinden ötesine geçmesi’* şeklindeki yeni bir akılcılık söylemine geçilmesi, hem kültürel hem maddi ve hem de düşünsel açıdan etkiler yaratmıştır. Kamu etiğinin akademik bir alan olarak ortaya çıktığı dönemde bu düşüncelerin serpiştiği dönem hiç kuşkusuz zamansal açıdan örtüşmektedir. Bu yeni dönemde kamu yönetimi yasalar yerine etik kodların keşfine yönelmektedir. Kamu etiği alanının doğuşu düzeni sağlayabilmek için gerekli denetim mekanizmasının yazılı kurallar biçiminde düzenlenen dışsal belirlenimden ziyade kamu etiği ile içsel belirlenim alanına kayışını ifade etmektedir. İçsel belirlenimden kast edilen kamu görevlisinin bireysel ahlaki sorumluluğunu kendi içinde bulması ve buna uygun davranmasının sağlanmasıdır. Yasalar ve kurallardan daha çok bireyin duyguları ve vicdani seçeneklerine yapılan vurgu, modernizm sonrasında genele yönelik belirsizliğin ancak kişisel ve içsel belirlenmeyle aşılabileceğinin mümkün olduğu anlayışına dayanmaktadır.

Etik, kamu yönetiminin en fazla çalışılan konularından biri olarak oldukça gözde bir çalışma alanıdır. Yapılan çalışmaların büyük bir kısmı etik kavramını son yirmi otuz yıllık süreç içerisinde parlayan bir anlayış ve uygulama olarak ele almakta ve kavramın yönetsel olarak anlamını ortaya koymakta ve bu doğrultuda yapılan örgütlenmeleri de çalışmalarının odaklarına yerleştirmektedir. Oysa bu çalışmadaki temel varsayımlardan biri etiğin kökeninin modernizm öncesine kadar uzandığıdır. Etik kavramı üzerine yapılan çok az sayıda çalışma ise etik kavramını kamu yönetimi disiplininin

doğuşuyla paralel olarak ele almakta ve disiplinin gelişmesine bağlı olarak etik kavramının da değiştiğini iddia etmektedir. Etik kavramına yönelik yapılan bu çalışmalar kanımızca çok değerlidir ve kavramın çeşitli yönlerden irdelenmesini sağlamaktadır. Ancak bu çalışmalar da etik ve kamu etiği kavramları arasında bir ayrıma gidilmemekte ve süreç kesintisiz bir şekilde ele alınmaktadır. Oysa bu çalışmada etik kavramı etik felsefesi temelinde varoluş, modern kamu yönetimine içkin bir uygulama ve kamu etiği adı altında ana bir unsur olarak birbirinden farklı olarak üç ayrı temelde ele alınmaktadır. Çalışmanın tezine temel oluşturacak olan varsayım da bu noktada belirlemekte ve çalışmada kamu etiği olarak adlandırılan yeni etik anlayışının modernizm sonrasına yani günümüze ait olduğu iddia edilmektedir. Ancak çalışmanın temel odağı kamu yönetiminde dönüşüm perspektifinde olduğundan etiğin kökenine ilişkin felsefi tartışmalar bu çalışmada sadece çok sınırlı biçimde yer bulacaktır. Çalışma temel olarak diğer iki düzlem üzerinden yürütülecektir.

Bu çalışma, etiğin insanın toplumsallaşması kadar eski olduğu kabulünden hareketle yönetimin her zaman etik boyuta sahip olduğu vurgusunu içermektedir. Ancak çalışmanın temel tezi, kamu yönetimi literatüründe çok yakın bir zamanda kamu etiği olarak kavramsallaştırılan alanın etiği doğrudan bir amaç değil; kamu yönetiminin dönüşümünü sağlamada bir araç niteliği ile ele aldığını ortaya koymaktır. Bir başka deyişle etik kavramı son yirmi ya da otuz yılın ürünü değildir. Bu dönemde sadece kamu etiği kavramsallaştırmasıyla bir uygulama tekniğine dönüşmüştür. Yönetimin makro düzeyde kurumsallaşarak yasalara yoğun vurgu yapılan ve uzun vadeli bir süreç olarak görülen biçiminden daha esnek ve bireysel inisiyatifi ön plana çıkaran bir yönetim anlayışına geçilmektedir. Yapılan ve yapılması planlanan reformlarla devletlerin kurallara dayalı ağır ve hantal bir yapı ve işlev sunan yapılanması aşılacak istenmekte ve gelinen noktada hızlı, esnek ve bireyselliğin ön planda olduğu olabildiğince küçük örgütlenmelere sahip yeni bir nitelik taşıması arzulanmaktadır.

Yaşanılan dönüşüm sürecinde mikro unsurlara ağırlık verilerek kısa süreli stratejik kararlar alınması yazılı kurallar ve denetleyici yasaları arka plana alarak yönetimde insan unsurunun önemini artırmıştır. Tam da bu noktada kamu yönetiminde dönüşümü analiz edebilmek uğraşında kamu etiğini bir ölçüt olarak kullanmak yeni yönetim yaklaşımına dair bir analiz seçkisi sunmaktadır. Kamu etiği personel yönetimi temelinde bireyi önceleyen, mikro düzeyde örgütlenmeyi savunan ve bu örgütlenmede karar almanın ve sorumluluk üstlenmenin önemine vurgu yapan bir kavramdır. Yönetimde insan unsurunun yönetimine dair günlük işler ve anlık değişimlere göre stratejik yönetim anlayışına uygun olarak karar alma rolünün yükselişi, kamu personeline ilişkin etik kodlara önem kazandırmıştır.

Planlamadan bütçeye, örgütlenmeden denetim sistemine kadar birçok alanda yapılan reformların asıl amacı kamu yönetimi etiği alanında olduğu gibi devletlere homojenlik kazandırmak ve böylece ülkeleri dünya saatiyle uyumlu hale getirebilmektir. Salt örgütlenme ya da disiplin açısından konuya yaklaşıldığında etik özelinde belirli yönleri ihmal edilmiş bir analize ulaşılır. Bu nedenle analiz düzeyinin devlete taşınması hem devletin bir bütün olarak nasıl dönüştüğünü hem de etik özelinde kavramın nasıl bir değişim sürecinden geçtiğini gözler önüne serecektir. Bu bağlamda çalışmanın özgünlüğü kamu etiği kavramına örgütsel veya disiplin odaklı değil; doğrudan devletin dönüşümünü odak alarak yaklaşmasıdır. Bu noktada asıl amaç, neden kamu etiği sorusu yoluyla kavramın özünü yakalayabilme kaygısıdır.

1. Etiği Anlamak

Etik, insanın toplumsal bir varlık (*zoon politikon*) olarak problematik haline getirilip felsefenin başlaması kadar köklü bir düşün alanıdır. Felsefe seyrinde etiğe bakış açısında çeşitli dönüşümler meydana gelmiştir. Etik tarihi, Kant'a kadar mutluluk¹ ile etik arasındaki özdeşlik üzerinden ilerlemektedir. Sokrates ise ahlaki eylemlerin herkes için geçerli bir yönü olduğunu ve kişiden kişiye değişmediğini vurgulamaktadır. Ahlaki eylemlerdeki değişmeyen öz, en yüksek iyi ve en yüksek değer olan mutluluktur. Öğrencisi Platon da Sokrates'in görüşlerini sürdürmektedir. İdealar dünyası ve görünüş dünyası olarak kategorileştirdiği dünya algısında etiği idealar dünyasına atfetmektedir. İnsanın ahlaki eylemlerinin amacı mutluluk ideasına ulaşmaktır (Platon, 2006: 47). Öğrencisi Aristoteles'e göre de insanın nihai amacı mutluluğa ermektir. İnsanın bu amacına ulaşmasını sağlayan her eylem doğru iken, onu iyilikten uzaklaştıran eylemler ise yanlıştır (Aristoteles, 2007: 13-14). Aristoteles etik anlayışını mutluluk üzerinden tanımlamaktadır. Ona göre mutluluk diğer amaçlara aracılık edemeyecek kadar yüksek ve tek amaçtır. Ancak bu ulaşılamayan, soyut ve ideal bir amaç örüntüsü değildir. Aristoteles'e göre etik, insanın somut ilişkilerinde ve yapıp ettiklerinde aranmalıdır (Aristoteles, 1999: 10).

Kant'a kadar insanın etik davranışları toplumsal ilişkiler içinde, toplum temelli ele alınmaktadır. Kant öncesi etik anlayışında insan kendi başına bütünlüğüyle etkinlikte bulunan bir varlık olarak ele alınmamakta, yalnızca davranışlarının toplumsal durumu ve etkileri üzerinden değerlendirilmektedir. Ancak "*ilk defa Kant, insanı sosyal bir varlık olarak değil, insanlar arası*

1 "Eudaimonia" olarak ifade edilen kavram, "gelişme" fikrinden daha ziyade "memnuniyet" fikrine vurgu yapmaktadır.

ilişkilerde insanı bağımsız olarak ele almış ve etik tarihine yeni bir yön vermiştir” (Kuçuradi, 1965: 11). Kant felsefesinin pratik yönünü oluşturan özgürlük ve saygı kavramları birer etik değer olarak öne çıkmaktadır. Özgürlük, saf aklın ürünü olan ahlak yasalarının buyurduğu biçimde eylemde bulunmayı istemektir (Kant, 1995: 65). Saygı ise ahlak yasasının istemeyi belirlemesi (özgürlük) sonucunda pratik bir etki olarak ortaya çıkmaktadır. Saygı, ahlak yasalarına göre özgür davranan iki kişinin etkileşiminin ürünüdür (Kant, 1994: 82).

Yönetimde etiğin varlığı modern yönetime sonradan eklenen bir değerler alanı olmaktan daha önceye (yönetim aygıtının ortaya çıkışına kadar) dayanmaktadır. İnsanın toplumsallaşması, aile ve akrabalık örüntülerini oluşturması, artı değer üretmesi, mülk sahibi olması ve tüm bunları bir örgütlenme sistemi içinde gerçekleştirmesi yönetimin varlığına işaret etmektedir (Fişek, 1975:33). Platon’un eserlerinden itibaren etik ile yönetim arasında ilişki kurulmasına rağmen, kamu yönetiminde etiğin keşfi yirminci yüzyılda kurumsallaştırılan meslek etiği alanlarından biri olarak ele alınmaktadır. Bu noktada etiğin toplumsal ilişkilerin bir nüvesi olduğu düşünüldüğünde etik, yönetim olgusu var olduğundan beri vardır. Bir başka deyişle etik yönetime içkindir.

Yönetimi unsurları bakımından kabaca örgütsel düzlem, işlevsel düzlem ile insan düzlemi olarak üçe ayırmak mümkündür. Etik bu düzlemlerden insan unsuruna daha yoğun bir şekilde odaklanmaktadır. Ancak bu durum etiğin sadece insan unsuru ile ilgili olduğu anlamına da gelmemelidir. Etik, yönetim ilkeleri bakımından kamu personeli ile doğrudan ilgili olmakla birlikte planlama ve örgütlenme başta olmak üzere diğer tüm yönetim ilkeleriyle ilişkilidir. Etiğe ilişkin olarak üzerinde durulması gereken bir diğer özellik de heterojen değil, homojen bir kavram olmasıdır. Bu iddiadan kastedilen etik kavramının kullanıldığı döneme göre nitelik değiştirdiğidir. Etik kavramı önüne konulan isimle birlikte yeni bir tamlama oluşturmakta ve bu tamlama da belirli bir yönetsel yaklaşımı ortaya koymaktadır. O halde yeni olan kamu yönetiminde etiğin keşfi değil; kamu etiği adıyla kavramsallaştırılan alanın varlığıdır. Bu çerçevede modern kamu yönetiminde etik ve modern yönetim sonrasında kamu etiği şeklinde ikili bir ayrımın varlığı etiğin dönemlere göre farklı işlevleri yerine getiren araçsal konumuna vurgu yapmaktadır. Modern kamu yönetiminde etik, mevzuatı tamamlayıcı bir işleve sahipken; kamu etiği yasaların da yetersiz olabileceği durumlar olduğu savı temelinde mevzuatı tamamlayıcı bir unsur olmaktan çıkarak ana bir unsur haline gelmiştir.

Modern kamu yönetiminde etiğin salt tamamlayıcı bir işlevle var olabilmesini, ‘güven’ unsuru bağlamında da ortaya koymak mümkündür. Modernlik açısından güven unsuru bir hayli önem taşımaktadır. İnsan etkinliklerinin ‘*Tanrisal bir etkiyle veya eşyanın tabiatı ile değil de, toplumsal*

bir etkiyle yaratıldığı' savı sisteme bağlı olarak inşa edilen güven unsurunu ortaya çıkarmaktadır (Giddens, 1998: 40). Modern kurumların doğası, soyut sistemlerdeki güven düzeneklerine, özellikle de uzman sistemlere duyulan güvene derinden bağlıdır (Giddens, 1998:85). Güvenin bireysel etkinlikle değil de sistemin rasyonel yapısallığı ile ilişkilendirilmesi, etiğin yönetime içkin bir şekilde bulunuşunu açıklamaktadır. Etik kişiye ait bir sorumluluk balanı olarak görünür kılınmadığından örgütlenme ve kurallar silsilesi içinde (ve onların altında) kendine yer bulabilmektedir.

Bu durum etik alanındaki örgütlenmede kendisini net bir şekilde göstermektedir. Modern kamu yönetimi zamanında etiğe ilişkin bir örgütlenme görülmezken; modern sonrası zaman olarak günümüzde hem uluslararası hem de ulusal bazda kamu etiği örgütlenmelerinin kurulmalarının büyük bir hız kazandığı gözlemlenmektedir. Etiğin kamu etiği adı altında bir anlamda yeniden doğuşu olarak adlandırılabilir bu serüvenin temel nedeni olarak ise bürokrasinin iktisadi ve yönetsel boyutta oluşan sorunlara yeterli derecede çözüm bulamaması ve bürokrasinin kendisinin de bir kriz içerisine girmesi iddiası gösterilmektedir. Bu bağlamda yirminci yüzyılın sonlarında devletin kendini yeniden var edebilmesi çabasına yönelik olarak kamu etiği normatif bir meşruiyet temeli oluşturma gayesi içermekte ve meşruiyetin ana zeminini ise kamu yönetimi reformları oluşturmaktadır. Bu zeminde kamu reformu ile etik arasında güçlü bir bağ kurulamazsa reformdan beklenen sonuç eksik kalacak hatta yönetimde yozlaştırıcı sonuçlar bile doğabilecektir. Çünkü reformlar örgütler ve kurallar yanında yoğun biçimde insan unsuruna göre şekillenmektedir.

2. Modern Kamu Yönetimi Ne Anlatıyor?

Modern devlet öncesindeki siyasal ve yönetsel yapılanmalar için de belirli bir etik yapı geçerlidir. Şehir devletindeki hür bir insan, Ortaçağda bir kral veya bir soylu için de etik bağlamı olan toplumsal örüntüler söz konusudur. Ancak modern öncesi etik teoriler, modern zamanlardan farklı olarak, ahlaki olarak tanımlanan insan topluluğunun (kral, soylu vs.) insanlığın tamamıyla eşzamanlı olduğunu varsaymaktadır (Benhabib, 1999:58). Modernizm ise etiği tarih üstü konumundan ayırarak belirgin bir toplumsal, ekonomik ve siyasal hareket tarzının içinde, ona içkin olarak tanımlamaktadır.

Ortaçağ'ın düşünce kalıplarına bir tepki olarak doğan modernizm, yeni bir düşünce tarzı, dünya görüşü ve kültürel biçim sunmaktadır. Kavram her şeyden önce beraberinde dönüşümü getiren bir kopuşu simgelemektedir. Modernizmin kökü 1300'lü yıllara, Rönesans'a kadar uzanmaktadır. Ancak modernliğe ait düşünce ve hayat tarzının yoğunlaşması ve yaygınlaşması ile 19. Yüzyıl Batı dünyasını ifade etmektedir. Belirli bir zaman ve yere dayanan

modernizm, *Avrupalı gelişmenin karmaşık yayılımı yoluyla* tüm dünyayı etkisi altına almıştır (Pierson, 2000:67). Pratikte kapitalist-endüstriyel devlet ile bilimsel ve akılcı yönetime dayanan yapının düşünsel ve teorik boyutu modernizm olarak ifade edilmektedir. Giddens modernizmi temellendiren düşüncelere Marx, Durkheim ve Weber üzerinden üçlü bir kategori ile yaklaşmaktadır. Marksistler modernizmi biçimlendiren ana dönüştürücü gücün kapitalizm olduğu fikrinden hareket ederken, Durkheim modern kurumlarının doğasını sanayileşmede bulmaktadır. Durkheim'e göre kapitalist rekabet marjinal ve geçici iken, doğanın endüstriyel amaçlı kullanımı yoluyla üretimi modernizmin merkezi özelliğidir. Weber'e göre ise modernizmin kaynağı rasyonelleşmedir. İnsan faaliyetlerinin bürokratik biçimde örgütlenmesinin ve teknolojik gelişmenin anahtar kavramı rasyonelleşmedir (Giddens, 1998: 20).

Bu çalışmanın özü itibariyle modernizmin rasyonel örgütlenmeye dayalı yönüne daha çok ağırlık verilmektedir. Modernizmin etik bağlamının rasyonelleşmeye dayalı insan ilişkileri örüntüsü, yönetime içkin etiği analiz etmeyi kolaylaştırmaktadır. Rasyonel örgütlenmenin bireysel karar alanının üzerinde konumlanması ve bireysel kararları her yönüyle kuşatması, modern kamu yönetiminde etiğin yönetim olgusunun içerisinde koparılmadan örtülü biçimde var oluşunu açıklamaktadır. İnsan toplumsal konumlanması itibariyle, toplumsal kurumların sistematiği içinde etik bir bağlam taşımaktadır. Yönetim özelinde ifade etmek gerekirse kamu personeli de yönetsel örgütlenmenin içinde yasal- ussal bürokratik oluş içinde, bu oluştan ayrı düşünülemez bir öze etik bağlam taşımaktadır. Modern yönetim, kamu personelinin her zaman etik davranışla sistemin içinde yer almasını öngörür. Aksi halde kamu personeli, yozlaşma olarak tanımlanan alana yani sistemin dışına çıkmaktadır.

Modernizm ile birlikte gerçeklik olarak sunulan bilgiye aşırı önem atfedilmektedir. Modern bilim anlayışı içinde gerçeklik hiyerarşik, homojen ve mekanik bir yapıdadır. Olgucu, nesnel ve ilerlemeci bir bakış açısıyla elde edilen gerçeklik tüm toplumsal ve siyaset zeminini şekillendirme gücünü elinde bulundurmaktadır. Modern bilimin nesnellik vurgusu, onun '*nesne karşısında nötr, özne olarak ise gözlemci*' olarak konumlanışını ile ilgilidir (Özlem, 2004: 56-57). Modernizmin olguculuğuna bağlı olarak düşünme ve bilgiye ulaşma çabası "*dış dünyaya ait*" olarak görülmekte metafizik unsurlar, normlar ve moral değerler düşünme çabasından dışlanmaktadır. Modern anlayışta öznel unsurları saf dışı bırakmak ve nesnel unsurları hiyerarşik olarak yükseltmek mümkündür. Bu da ancak bilgi temelinde olmaktadır. Öyle ki modern kamu yönetiminin en önemli unsurlarından biri olan hiyerarşi bilgiye sahip olma ve onu kullanma temelinde yükselmektedir (Poggi, 2008:43). Bu bağlamda kamu yönetimi alanını bilimselleştirme çabalarında etik, yoğunlukla verili kabul edilen kamu yararına atfedilen yasa ve ilkelerle örtülü bir alan olmuştur.

Kamu yönetiminin bir disiplin olarak ortaya çıkışı modernizmin bir sonucudur. Modern bilim, bilginin evrenselleştirilmesi ve bilimsel bilgiye dönüştürülmesi çabasıdır. Kamu yönetimi alanı da modernizm sonucunda bilimselleştirilmeye çalışılmıştır. 18. Yüzyıl Prusya'sında ortaya çıkan kameral bilimlerden, 19. Yüzyıl Anglosakson geleneğin doğurduğu yönetimin hukuk ve siyaset gibi bilimlerden ayrı incelenmesine kadar olan çaba sonucunda modern kamu yönetimi disiplini ortaya çıkmıştır. Modern kamu yönetimi anlayışını oluşturan temel unsurlar Weberyen bürokrasi, Wilson'un yönetim-siyaset ayrılığı tezi, Taylor'ın bilimsel yönetim anlayışı ve Fordist yığın üretim biçimi olarak sıralanabilmektedir. Tüm bu unsurlar modernizm anlayışıyla uyumlu bir yönetimi ortaya çıkarmıştır. Weberyen bürokrasi anlayışında yetkinin kurallara bağlı olması, yazılılık esası, kariyer, resmiyet ve hiyerarşi ilkeleri, otoritenin yasal ve akılcı modelinin benimsenmesi gibi ilkelerde modernizmin nesnellik, olguculuk ve akılcılık anlayışı bürokrasi alanına taşınmaktadır.

Weber'in bürokrasi anlayışı siyasetten soyutlanmış ve kurallar örüntüsüne atfedilen önemle yönetimin eylemlerine bilimsellik ilkesi bağlamında meşru bir zemin sağlamıştır. Yazılı ve belirgin kurallar, yönetsel eylemlerin nasıl olacağını belirlemek konusunda en iyi ve tek yol olarak görülmüştür. Modern kamu yönetiminin başlangıcı kabul edilen Wilson'ın yönetim-siyaset ayrılığını vurguladığı "İdarenin İncelenmesi" çalışması da modern bilimin her disiplin alanının evrensel bilgi ve ilkelere ulaştırılması ve bilimselleştirilmesi çabasını yansıtmaktadır (1887). Taylor'ın "Bilimsel Yönetim İlkeleri" kitabında iş süreçlerini kurallara, optimal seviyede matematik kesinlik getiren makinelere dayalı yığın üretime bağlaması ise modernizmin akıl ve olguculuğa dayanarak bireyi dışarıda bırakan örgütlenme modelini oluşturmaktadır. Benzer biçimde Fordist yığın üretim de montaj hattı sistemi bireyi bir dişli çarkına indirgeyen bir anlayışla aklın yüceltildiği bir kâr sağlama mekanizması kurmuştur.

Modern kamu yönetimi dikey örgütlenmeyi benimsemiş, hem üretim süreçlerinde hem bürokrasi içinde hem de devlet yönetiminin kendisinde merkezden yönetimi ön plana çıkaran bir anlayıştır. Kamu yönetimini bilim haline getirme çabası '*gayrişahsilik, uzmanlaşma, bir otorite hiyerarşisi ve kurallar sisteminin bulunması*' ile sağlanmaya çalışılmıştır (Blau ve Meyer, 1987: 10). Devlet ve yönetim bir dizi üst genellemelerin sabit olduğu ve devamlı hedefler içeren, her zaman ve her yerde geçerli bilimsel yönetim ilkelerine sahip bir aygıt olarak kurumsallaştırılmıştır.

Modernizmin üç önemli önermesi kamu yönetimi alanını da inşa etmektedir. Bunlardan ilki "kesin bilgiye ulaşılabilirlik"tir. Diğeri "gelecek önceden belirlenebilir" önermesidir. Modern yönetim yazını oluşturulan sabit ve devamlı nitelikteki ilkeleri ve kurallara yapılan aşırı vurgusu ile sadece her yerde geçerli ilkeleri kurmamiş aynı zamanda her zaman geçerli olduğu

düşünülen genel geçer ve nesnel sonuçlara ulaşmıştır. Yönetim alanının evrensel ilkelerini bulma çabaları Gullick ve Urwick'in "İdare İlmi Üzerine İncelemeler" adlı çalışmasıyla sonuca ulaşmıştır (1937). Bu çalışmada planlama, örgütlenme, personel yönetimi, yönlendirme, eşgüdüm, denetim ve bütçeleme (POSDCORB) öğeleri ile yönetimin diğer ilkeleri sıralanmıştır. Kamu yönetimi alanı modernizmden hem yönetsel olarak hem de modern kültürün yarattığı gerçekliğin zorunlu sonucu olarak faydalanmıştır. Hem yönetim ilkeleri hem de bürokrasi örgütlenmesi aklın gereğince ortaya çıkmakta ve bireysel değerler alanından uzaklaşmaktadır. Bir başka deyişle bürokrasi eylemleri ahlaki değerlerden soyutlar ve aklın yol göstericiliğinde ilerler. Bürokraside eylemin ölçütü ahlaki değerler değil; teknik değerlerdir (Bauman, 1997: 126). Bu noktada üçüncü önerme "gerçekler değerlerden ayrılabilir" varsayımdır. Yönetimin aklın yarattığı kurallar ve ilkeler ağı olarak görülmesi onun kendiliğinden en uygun biçimde işleyeceği varsayımını doğurmaktadır. Bu durum da yönetimi akla dayanan gerçeklik alanına koymakta, bireyin rolünü azaltmaktadır. Yönetimin gayrişahsiliği, gerçeklerin değerlerden soyutlanmasının bir sonucudur.

Bu yönüyle bürokraside eylemin ölçütü ahlaki değerlerden ziyade tekniktir. Bürokrasi işbölümü ile teknik sorumluluk yardımıyla eylemi ahlaki değerlerden koparmaktadır. Sorumluluğun belirli kişiler tarafından üstlenilemeyeceği biçimde parçalanmış olması eylemi ahlaki kıstaslara vurulamaz hale getirmektedir (Baumann, 1996: 12). Ayrıca bürokrasi toplumu sadece belirlenmiş amaçlar için etkin araçların seçimiyle ilgilenen formel akıl anlamında rasyonalize etmektedir (Baumann, 1998: 18). Bürokraside 'belirlenen' dışında bir eylemin doğması beklenemez. Bu nedenle yönetimde kişileri belirginleştiren ve inisiyatife dayana bir etik norm dizgesi ön plana çık(a)mamaktadır.

3. Etiğin Modern Kamu Yönetiminde İşlevi

1900'lerin başında kamu yönetiminin bilime dönüştürülme çabaları içinde etik de en azından söylemsel olarak kendine yer bulmuştur. Modern kamu yönetiminin ortaya çıkışının etik temelleri ABD yönetim uygulamasında görülebilmektedir. Modern yönetim düşüncesi çerçevesindeki tanımlamalar genellikle yönetimin nasıl 'iyi' olacağı ve kamu görevlilerinin sorumluluklarının neler olacağı üzerinden dolaylı biçimde tanımlanmıştır. 19. Yüzyılda ABD'de yapılan reform girişimleriyle siyasetin yönetim üzerindeki üstünlüğüne dayanan yağma sistemine son verilerek siyasetten bağımsız bir kamu yönetimi yaratılması hedeflenmiştir. Bu bağlamda kamu yönetimi disiplini, yönetim uygulamalarını neden olduğu meşruiyet krizini aşma yönünde bilgi seti geliştirmiştir. Yazılı kurallara vurgu ve hiyerarşik denetim ile sorunlar

aşılmaya çalışılmıştır. Modern kamu yönetiminin en önemli temsilcilerinden biri kabul edilen Wilson da yapısal sınırlamalar ve otoritenin varlığını ‘iyi’ bir yönetimin garantisi olarak görmektedir.

Wilson, ABD’de yönetimin siyasetten ayrı bir bilim alanı olarak yerleşmesi için kendi devlet başkanlığı döneminde gerçekleşen devlet memuriyet reformuna değinmektedir. Wilson’a göre bu reformlar “*neyin izlenmesi gerektiği konusunda ahlaki hazırlıktan başka bir şey değildir.*” Wilson yönetimin “işletme gibi çalışan” tarafsız bir yapıya kavuşarak bilimsel bir nitelik kazanacağını savunduğu makalesinde, yönetsel kurumların halkın güvenini kazanması ile ahlaki bir temizlenme yaşayacağını belirtmektedir. Bu bakımdan bilimsel yönetim ile ahlaki ortamın sağlanması arasında kuvvetli bir bağ kurmaktadır (Wilson, 1887: 210).

Wilson, siyaset felsefesinin pratik detaylar olarak görüp dışladığı alanların yönetim alanının doğuşuna kaynaklık ettiği üzerinde durmaktadır. Siyaset felsefesi, kanunun kim tarafından yapılacağı ve nasıl bir içeriğe sahip olacağı sorularını memurların uygulama alanına dönüşene kadar incelemektedir. Ona göre kanunların hakkaniyetli bir uygulamaya dönüşmesi sorunsalı yönetimin bir bilim olarak doğuşuna kaynaklık etmektedir (Wilson, 1887: 198). Bu bakımdan yönetimin siyasetten azade bir bilim olarak ortaya çıkışına yönetsel etik soruların kaynaklık ettiği tespitini yapmak mümkündür. Wilson çalışmasında etik (veya yönetsel etik) kavramına değinmemektedir. Modern kamu yönetimi çizgisine uygun şekilde etik, yönetimin bir bilim olarak varoluşuna içkin bir sorunsal olarak görülmektedir. Etik sorunsalının kamu yönetiminin içinden seçilerek ayrı bir alan olarak incelenmesi kamu yönetiminin dönüşüm geçirdiği sonraki dönemlere rastlamaktadır. Wilson’ın çalışmasında yönetimin henüz bir bilim olarak kendini ortaya çıkarması çabası, etiğin başlı başına bir alan olarak incelenebilmesi sorununun önüne geçmektedir. Wilson, kamu yönetiminin işletme ile benzeşen evrensel ve genel bir yönetim biçimi kazanmasını üstü örtülü biçimde etik kaygılara bağlamaktadır. ‘*İdarenin vicdanı*’, ‘*hakkaniyet*’, ‘*hizmetin tarafsız yapılması*’, ve ‘*yönetime güven duyulması*’ gibi konular yönetimin bilimselliği ile sağlanabilecek hususlar olarak görülmektedir (Wilson, 1887: 197-222).

Wilson yönetimin bir meslek olarak varoluşunun incelendiği bölümde doğru davranışın ne olduğu sorusundan yola çıkmıştır. Ona göre yönetimin (onu oluşturan kişilerin) doğru davranışı ‘*devlet politikalarına kalpten ve sürekli bağlılık duyulması*’ ile ortaya çıkacaktır (Wilson, 1887: 216-217). Böylelikle yönetimin normatif boyutları üstü örtülü biçimde yönetimin bilimsel olarak konumlanışının temelinde yer almaktadır.

Modern kamu yönetiminin en önemli temsilcilerinden biri olan Max Weber’de de etik kavramı önemli bir yer tutmaktadır. Weber’e göre rasyonel

bir mekanizma içinde sadece uygulama ile görevli olan kamu görevlisi için en uygun yaklaşım yazılı çerçeveye dayanan etikdir (Adams ve Balfours, 2004: 149). Weberyen anlayışın bürokrasiye ilişkin ortaya koyduğu en önemli özellik kurallara dayalı bir yönetimin olması ve kuralların da öngörülebilirlik taşımasıdır. Öngörülebilirlikten anlaşılması gereken kişiselliğin ortadan kaldırılması ve kuralların ön planda olmasıdır. Bu anlayışı Weber *sine ira ac studio* ilkesi ile kavramsallaştırmaktadır. Weber, irrasyonel ve duygusal öğelerin bürodan uzaklaştırmasının bürokrasinin kendine özgü erdemi olduğunu ifade etmektedir (Weber, 1996: 215-216). Daha açık bir deyişle değerlendirmede bulunurken olumsuz (öfke, kızgınlık) ya da olumlu (sevgi, düşkünlük) içsel değerlendirmelerden uzak kalmayı anlatmaktadır.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında gelişen modern yönetim anlayışının yeni bir uğrağı olarak doğmuş olan davranışçı ekol, yönetimin bilimselliğinin içerdiği katılımların yol açtığı başarısızlıkları insan faktörünü de işin içine dâhil ederek gidermeyi amaçlamaktadır. Ancak bu kamu yönetimi içinde etiğin uyanışı değil, sadece bir revizyondur. Kamu yönetiminin bilimselleşmesi çabası etiği de formüller, kurallar, varsayımlar üzerinden verili kabul edilen tanımlara indirgemıştır. Davranışçı yönetim ekolü ile birlikte bu durum bilimsellik etkisi kırılmamakla birlikte bir miktar yumuşamıştır. İnsanın varlık olarak yönetimde değer kazanması, sadece yönetimin bilimsel ve mekanik görünen amaçlarına ulaşmasını kolaylaştırmak için keşfedilmiş ve yönetim bilgisine eklenmiş bir konu olmuştur. Davranışın önemi yalnızca yönetsel örgütün çıkarları ile çakıştığı noktada önem kazanmaktadır. Bu bakımdan davranışçı ekolde insanın bir unsur olarak yönetime eklenmesi insan davranışının girdi ve çıktı süreçleri üzerindeki etkisi ile sınırlıdır. Davranışçı ekolün önemli temsilcilerinden Simon'a göre iyi veya doğru yönetim davranışı ile verimlilik kastedilmektedir (Simon, 1956: 104). Bu anlamda yönetsel etik bilgisi örgüt alanı dışında düşünülemeyen, özneliğini ise sadece örgütün işleyiş mekanizmaları çerçevesinde kurabilen diğer bir ifade ile gizli bir nesnellik taşıyan bir bilgi kümesidir.

1968 yılında düzenlenen Minnowbrook Konferansı ile etiğin salt verimliliğe eşitlenerek kavranışı aşılmaya başlanmıştır. Verimlilik ve ekonomiklik ölçütlerinin yanı sıra toplumsal eşitlik de bir ölçüt olarak yer bulmuştur. Dürüstlük ve sorumluluk gibi kavramlar ile yurttaşların aktif katılımı yönetim anlayışında öne çıkmaktadır. Modern aklın ve ona uygun olarak gelişen hiyerarşi ve çoğulculuk mekanizmalarının her zaman ve her koşulda doğru sonuçlar veren araçlar olarak yüceltimi son bulmaktadır. Tek ölçüte dayalı yönetim anlayışı yerine farklı koşul ve zamanlarda geliştirilebilecek ölçütlerin olabirliği üzerine gelişen ekol yeni kamu yönetimi ekolü olarak adlandırılmaktadır. Waldo, bu yeni anlayışın temel değerinin katılım yoluyla sağlanacak sosyal adalet olduğunu belirtmektedir (Waldo, 1984:

xvii). Bu bakımdan kamu örgütlerinin demokratik niteliği ön plana çıkmaktadır. Waldo'ya göre yönetim biliminin sorunu verimliliğe işlevselci bir anlayışla yaklaşmasıdır. Verimliliğinin normatif yönünü dışlayıcı ve demokrasiyle uzlaşmaz görünen biçiminin aşılması gerekmektedir (Waldo, 1952: 87). Yeni kamu yönetimi anlayışı da Waldo'nun yönetimde değerleri (values) ön plana çıkaran bu görüşleri üzerinde yükselmektedir.

Yeni kamu yönetimi ekolünün önemli temsilcilerinden Frederickson da yönetimdeki etik bağlam üzerinde durmaktadır. Frederickson, klasik yönetiminde bulunan faydacı yaklaşımının kamu yönetiminin etik yönünü köreltiğini savunmaktadır. Frederickson kamu yönetimi alanında var olması gereken değerleri, dürüstlük ve kişisel ahlak geliştirerek kanuna ve anayasaya bağlı kalmak olarak tanımlamaktadır (Frederickson, 1997: 161). Modern kamu yönetiminin geçirdiği dönüşümde görüleceği üzere yönetimde etiğe vurgu olmakla birlikte asıl olarak kuralların ve biçimselliğin ön planda olduğu görülmektedir. Bir başka deyişle bu dönemde etik ayrı bir araç olarak değerlendirilmemekte ve kurallara içkin gizil bir halde bulunmaktadır.

1980'li yıllara gelindiğinde ise modernizmin sorgulanmaya başlamasıyla işletmecilik özelliklerinin ön plana çıktığı yeni bir kamu yönetimi anlayışının gündeme geldiği görülmektedir. Bu dönemde yönetime içkin olarak görülen değer kümesine, özel sektörün bireysel yararlar örülen değerler seti eklenmiştir. Bunun sonucu olarak kamu görevlisinin kamu yararına uygun davranacağı varsayımı herkesin bireysel çıkarı peşinde koşacağı önermesi ile kırılmıştır. Kamu ile özel ayırımının muğlâklaşması ve bu belirsizlikte 'özel'in baskın konumu etiğin de buna uygun olarak kamu etiği şeklinde tanımlanmasını zorunlu kılmıştır.

4. Modernizm Sonrasına Geçiş ve Yeni Bir Devlet Anlayışı

Ortaçağ ile modern dönemi keskin bir biçimde ayırmak mümkün olsa da modern dönem ile sonrasını ayırmak bir hayli güçtür. Alanyazında genel eğilimde postmodernizm olarak adlandırılan bu dönem aslında modernliğin reddini değil, sonrasını ve modernliğin dönüşmüş bir halini ifade etmektedir. Bu nedenle kanımızca postmodern değil; modern sonrasıdır. Bu anlayışı ortaya çıkaran temel gelişmeler ise modern dönemde ortaya çıkan ekonomik, toplumsal ve siyasi krizlerdir.

Modernizm sonrası nesnellik yerine göreceliğin önem kazandığı bir dönemdir. Teklik yerine karmaşıklık, homojenlik yerine heterojenlik ve kesinlik yerine esneklik ön plana çıkmıştır. Modernizmle dışlanan normatif alan geri çağrılmış; bilgi-değer ayrımı reddedilmiştir. "Her şey gider!" anlayışı ile

mekanik, matematiksel doğruların yerine göreceliliğe dayanan toplumsal ve kültürel düşünce zemini kurulmuştur. Bireyin kültüründen ve duygularından ayrı değerlendirilemeyeceği savıyla birlikte özne konumu gerçeklik alanında kabul edilmeye başlanmıştır. Modern bilimin herkesçe ve açık biçimde kabul edilemeyeceği, kültür ve birey tarafından yadsınacağı fikri yükselmiştir. Varılan nokta nesnel gerçekliğin olmadığı ve olmamasının da toplumların ve bireylerin kaderini kötü etkilemeyeceği sonucudur. Böylelikle nesnel gerçekliğe yüklenen üstün anlam yok edilmiştir.

Merkeziyetçi bürokratik kamu yönetimi sisteminin bireysel ve toplumsal kimi farklılıkları göz ardı ettiği ve tek tip bir insan yaratmaya çalıştığı yönünde eleştiriler artmaya başlamıştır. Artan kamu harcamalarının bir sonucu olarak ortaya çıkan ekonomik bunalımın giderek derinleşmesi yasal-rasyonel kamu yönetimi anlayışının temel öncüllerinin sorgulanmasına neden olmaktadır.

Bu sorgulama 1980’li yıllarda kamu işletmeciliği ve 1990’lı yıllarda da yeni kamu işletmeciliği anlayışlarını doğurmuştur. Perry ve Kramer 1983 yılında “Public Management: Public and Private Perspectives” isimli çalışmalarında literatürde yeni bir alan olarak kamu işletmeciliğini tanımlamışlardır. Bu çalışma ile salt örgütler üzerinden indirgemeci bir yaklaşımla kamu örgütleri ve özel sektör örgütleri kıyaslanarak özel sektörün yönetim anlayışının kamu yönetimine uygulanması görüşü ön plana çıkarılmaktadır (Üstüner, 2000: 18). Bu görüşün zaman içerisinde ortaya çıkmış olan sorunlara yeterli çözüm önerilerini sunamamasından dolayı 1990’larla birlikte “yeni” bir aşamaya geçilmiştir. 1991 yılında Christopher Hood’un yazmış olduğu “A Public Management For All Seasons” isimli makale ile başlayan kamu işletmeciliği akımı Osborne ve Gabler’in geniş bir perspektif katması ile devam etmiştir. Yazarların “Reinventing Government” isimli çalışması yeni anlayış için bir çerçeve içeriğe sahiptir. Bu yeni anlayış devletin katalizör yani düzenleyici ve hızlandırıcı fonksiyonlarıyla ön planda olmasını işaret etmektedir. Bu yeni anlayışta devlet aşırı kurallara bağlı bürokratik mekanizması ile engelleyici değil; tam tersine etkin ve esnek yapısı ile sürükleyici bir kimliğe sahip olmalıdır.

Yeni kamu işletmeciliğinin çizdiği kavramsal çerçeve altında karşımıza çıkan düzenleyici devlet temelinde mevcut kamu yönetimi yerelleşme ile yumuşatılmış hiyerarşi ve yatay örgütlenme biçimleriyle tanışmıştır. Katı, kuralları belirli mekanizma yerine esnek örgütlenme ve esnek uzmanlaşmaya önem verilmeye başlanmıştır. Dönemin ruhuna uygun olarak ayrık, geçici, kendiliğinden oluşan (ad hoc) örgütlenmeler ortaya çıkmıştır. Artık önceden belirlenmiş kurallar, örgütler ya da personel sistemi yeni şartlara uymuyorsa daha kolay bir şekilde değiştirilmektedir. Bu dönüşüm sürecinden doğal olarak devletin konumu ve işlevi de etkilenmektedir. Eğer etkinlik, verimlilik ve karlılık sağlanamıyorsa devletin ilgili hizmet alanlarından çekilmesi ve

özelleştirme uygulamalarıyla alanı boşaltması söz konusu olmaktadır (Özer ve Baştan, 2012: 43-44; Yıldırım, 2010: 712-713). Devletin temel alanı, düzenleme işlevi ile sınırlandırılmıştır. Düzenleme işlevi piyasanın güvende işleyebilmesi için yeterli koşulları sağlama amacına hizmet etmektedir.

Düzenleyici devlet düşüncesinde modern kamu yönetiminin soyutlamacı üst akıla dayanan, her yerde geçerli merkezi kuralları yerine her örgüt ve yöneticinin kendi kapasitesine göre hareket edebileceği bir mikro yönetim anlayışına geçilmektedir. Kamu yönetiminde her örgüt ve her kamu yöneticisi kendi kapasitesini geliştirmeli, ileri görüşlü olmalı ve risk üstlenmelidir. Bu nedenle kamu yönetiminde hayal gücü ve bireysel çıkarımlara önem verme değer kazanmaktadır. Bu anlayış, kamu görevlilerinin ileri görüşlü olmaları ve riskler üstlenmelerine olanak sağladığından *'hayal gücü ile liderlik ve stratejik yönetim arasında sıkı bir bağ'* kurmaktadır (Yıldırım, 2010: 713). Bu bağlamda stratejik yönetim ve liderlik kavramlarının ön plana çıkması bir rastlantıdan ibaret değildir. "Gelecek önceden kestirilebilir." önermesinden "Gelecek belirsizdir." önermesine geçilmesi stratejik yönetim uygulamalarını yoğunlaştırmıştır. Gelecek bilinemeyeceği için adım adım stratejilerle ilerlemek, geleceğin belirsizliğinde aniden ortaya çıkabilecek durumlara uygun hamlelerle uyum sağlamak stratejik yönetim anlayışının esasını oluşturmaktadır.

Böylelikle "Kamu yönetimi kamu yararı için örgütlenmiş ve bunu gerçekleştirmek için yasalar, kurallar, hiyerarşi ve otorite ile örülmüştür." önermesinden, "Kamu yönetimi bireysel inisiyatifin ön plana çıktığı, yetkinin yerele, mikroya, bireye veya bir alt birime aktarıldığı, karmaşık, esnek, verimliliği ön planda tutan bir örgütlenme bütünüdür." önermesine geçilmiştir.

Modern aklın öldüğü belirsizlik çağında etik de moderniteyi aşan yeni bir ahlak felsefesi biçimi kazanmıştır. Buna göre artık doğru bilginin ne olduğunun araştırılması yerine doğruluk mekanizmalarının işleyişinin sorgulanması ve buna bağlı olarak yeni doğruların oluşturulması önem kazanmaktadır. Ahlaka yönelik genel kanılar ve ilkeler geçerliliğini yitirmiş ve zamansal bir düzlemde algılanmaya başlanmıştır. Ahlaksal normların kaynağının yaşanan koşullar ve çağın gerekleri olduğu keşfedilmiştir.

Görüldüğü gibi yasal-rasyonel bürokratik modelin öngördüğü, insanın önceden belirlenmiş kurallar doğrultusunda davranacağı varsayımı üzerinde yükselen etik anlayışı 1980'lerin ortalarında çökmüştür. 1980'lerin ortalarında kamu etiğinin bir çalışma alanı olarak ortaya çıkması ile bireysel değerlerin geri çağırılması bu süreci başlatmıştır. Bu geri çağırma, etiği kendi bireyselliği içinde yönetime yerleştirmenin imkânsızlığından dolayı etiğin dönüşen devlet içinde oluşturulan etik kodlar ile yasa benzeri bir içeriğe sahip olması sonucuna yol açmıştır.

5. Kamu Etiği Doğuyor

Kamu görevlilerinin davranışlarını yasalar ve etik değerler belirlemektedir. Yasalar, dışsal bir belirleme ve denetleme sunarken; etik, davranışı içsel olarak yönetmekte ve denetlemektedir. Kamu görevlileri her türlü eylemlerinde yasa ve kurallara uymak zorundadırlar. Bunun yanı sıra kamu görevlilerinin bireysel ahlaki değerleri referans alarak eylemde buldukları varsayılmaktadır (Özdemir, 2008: 182). Çünkü modern yönetim anlayışında kurallar, yasalar ve örgüt içi ilişkiler ağı o kadar kusursuzdur ki kamu görevlisinin normatif içsel bir değerlendirmeye başvurması çoğu kez gerekli görülmemektedir. Geleceği önceden kestirebilen, yazılı, akılcı bürokrasi süreci ile bireyin davranış kalıpları da şekillenmektedir.

Kamu etiği kavramının ortaya çıkışı, neoliberalizmin düzenleyici devlet anlayışıyla yakından ilgilidir. Bu devlet anlayışında genel olan devlet erki ile kuşatılmış sistem değil; serbest piyasa ve bireysel hak ve özgürlükler temelinde müdahaleye gerek kalmaksızın kendiliğinden işleyen ancak korunmaya gereksinim duyan sistemdir. Neoliberalizm açısından devletin eylemsel alanı ile ilgili sınırlılıkların belirlenmesi, ‘iyi’ devletin ne olduğu sorusunun yanıtlanması ile eşdeğer anlam taşımaktadır. Bu devlet anlayışı ile devletin ekonomik rollerinin muğlaklığı sorunu ortadan kalkmış ve devletin piyasayı piyasa için düzenlemesi gerektiği öne sürülmüştür. Çünkü kuralsızlığın yarattığı boşluğun ve özelleştirme uygulamalarının arzu edilen olumlu sonuçlar yaratmadığı ve üstelik kamu yönetiminde yolsuzluk ve yozlaşma sorununun arttığı görülmüştür.

Yeni devlet anlayışında devletin etki alanının en aza indirilmesi çabasının yanı sıra rolünü etkin kılma amacı da ön plana çıkmaktadır. Devletin konumun ve işlevinin dönüştüğü yeni dönemde bürokrasinin normatif ‘iyi’ anlamı da değişmiş ve neoliberalizmin normatif açıdan yapıbozuma uğratarak yeniden tanımlamaya giriştiği devlet alanı, kamu etiğinin oluşturulması zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır. Kamu yönetiminin yeniden yapılandırılmasında kamu etiği önemli bir unsurdur. Devletin serbest piyasa donanımları ve özgürlükler alanı ile uyumlu hale getirilerek küçültülmesi ve etkinleştirilmesi devletin etik sorunlar ve etik dışı davranışlar bakımından vatandaşlar tarafından değerlendirilmesi ve denetlenmesi algısını oluşturmuştur. Artık kamu yönetiminin güvenilirliği ve imajı etik davranıp davranılmamasıyla ölçülmektedir.

Kamu etiği, esnek, anlık kararlara önem veren, bireyselliği ön plana çıkaran ve hayatın işleyişinde anlık durumlara göre şekillenen bir yönetim anlayışının parçasıdır. Bu özellikleriyle kamu etiği modern devlet ve katı belirginlikteki yasaları önceleyen bürokrasiyi aşma çabasının bir ürünüdür. Modern kamu yönetiminin temel varsayımı devletin en önemli amacını kamu

yararını gerçekleştirmek olarak belirlerken kamu çıkarını hiyerarşik olarak bireysel çıkarın üzerinde tutmaktadır. Bu nedenle modern devlet anlayışında etik, yasaların ve kuralların içinde ve altında yer almakta ve etik, sorumluluk ve yansız olma gibi alt anlamları çerçevesinde değerlendirilmektedir.

Modernizm sonrasının devlet anlayışında ise etik, yasaların üstünde yer almaktadır. Bu durumun temel nedeni, bireysel kararların kamu yönetiminde önemli hale gelmesinin sonucu olarak içsel denetimin ön plana çıkmasıdır (Nigro ve Richardson, 1990: 632). Devletin bu anlayışa uygun olarak dönüşümünde, yönetimin değerler ve personel alanını kapsayan kısmı kamu etiği reformlarıdır. Kamu etiği kamu görevlilerinin öncelikle kendilerine karşı sorumlu olmalarına önem verdiği için, öznel değerleri, görece nesnel olan kamusal alana taşıyabilme potansiyeli yaratmaktadır (Özdemir, 2008: 186). Böylelikle kamu etiği yasaların yarattığı katı belirleyiciliği aşarak bireysellik, anlık kararlar ve esnekliğe dayanan bir devlet anlayışının normatif kalıplarını sunmaktadır. Yasalardan daha öncelikli olarak etik kodların önemli hale gelmesiyle birlikte, doğru karar almaktan ziyade ana uygun hızlı karar almak öncelikli hale gelmiştir.

Kamu yönetiminde bilgi-değer ayrımının zayıflaması ile kuralların yanısıra bireysel karar ve davranışlar ön plana çıkmıştır. Modern kamu yönetiminde sorumluluk mekanizmalarının kurallara dayanmasının yarattığı sorunlardan yola çıkarak yönetim, hesap verebilirlik, saydamlık ve vatandaş memnuniyeti gibi kavramları esas alan yeni bir bakış açısı getirilmiştir. Bireysel sorumluluğun önem kazanması ile hiyerarşik bir üstünlüğe sahip olan kurallar ikincil konuma gerilemiştir. Liderlik ve stratejik yönetim olgularının bireysel kanaat ve karar verme alanının artırması ile içsel kontrol mekanizması olarak etiğin önem kazanması sonucunu doğurmuştur. Buna göre kamu etiği, “*kamu yöneticilerinin, karar alırken ve kamu hizmetlerini yürütürken uymaları gereken, tarafsızlık, dürüstlük, nezaket, adalet, saydamlık, hesap verebilirlik, kamu yararını gözetme, göreve bağlılık, liyakat, verimlilik, etkinlik, kalite gibi bir takım ahlaki ilke ve değerler bütünü*”nü ifade etmektedir (Eryılmaz ve Biricikoğlu, 2011: 35).

6. Kamu Etiğinin İşlevi

Düzenleyici devlet, devletin ekonomik, toplumsal ve kültürel faaliyet alanları üzerindeki dönüşümünü ifade etmektedir. Devlet, toplumsal ve kültürel alanı insana/topluma bırakmakta ekonomi üzerinde ise sadece düzenleyici, bilgi sağlayıcı ve kolaylaştırıcı bir misyona bürünmektedir. Bu devlet anlayışında ekonominin temel aktörü piyasadır. Devlet ise piyasa koşullarının iyi işleyebilmesini sağlayabilmek üzere çeşitli düzenlemelerde bulunmaktadır.

Sistemin yerleşmesi ve işleyebilmesinde gereksinim duyulan değerler alanını ise etik sağlamaktadır.

Kamu yönetiminin dönüşümünü anlayabilmemizde POSDCORB kısaltması olarak bilinen planlama, örgütlenme, personel yönetimi, yönlendirme, eşgüdüm, bütçeleme ve denetimden oluşan yönetim süreçleri önemli bir araç olarak belirlemektedir. Her biri kamu yönetiminin önemli bir süreci olan bu basamaklar belirli merkezlerden yayılarak bütün dünyada hemen hemen eş zamanlı olarak kamu yönetimini dönüştürmeye ve dönüşen kamu yönetimleri de gittikçe birbirine daha çok benzemeye başlamıştır. Reforma uğrayan basamakların her biri ayrı bir analiz konusu olacak kadar geniş kapsamlıdır. Ancak dönüşen bu sürece ilişkin olarak şunu iddia etmek mümkün görünmektedir: Her bir basamak bütünsellikten ziyade parçalılığa atıf yapmaktadır. Planlamanın devlet eliyle merkezi düzeyde yapılması anlayışı eleştirilerek her bir parçanın kendi geleceğini kendisinin planlaması gerektiği öne sürülmüştür. Planlamanın stratejik planlama adıyla bireyselliğe dönüşmesi örgütlenmenin de yerleşmesi anlamına gelmektedir. Her bir aşamada küçülen kamu yönetimini etkin hale getirmek daha önemli olduğu için denetim de iç denetim uygulaması özelinde yerleştirilmiş ve personel ile bütçe süreçleri de esneklik ve performans temelinde yeniden kurgulanmıştır.

Etik kodların oluşturulmasını da yaratılmak istenen bu homojenlikten ayrı değerlendirmemek gerekir. Kamu etiği bütünden ziyade parçaya ve uzun vadede ziyade anlık durumlara vurgu yapan anlayışın bir parçası olarak bu dönüşüm sürecinin önemli bir aracı olarak gözükmektedir. İlkesel bu değişim yasalardan daha öncelikli olan bir etik anlayışı yaratmayı amaçlamaktadır. Yeni ilkeler daha soyut, esnek ve personelin bireysel tutumunu öne çıkaran yapıdadır. Yasallık ilkesinin aşındırılması, bürokrasinin aşılması ve sakıncalarının bertaraf edilmesine yönelik bir anlayışı içermektedir. Kamu etiği alanı kamu görevlisinin yeni durumlara göre aldığı kararlara odaklanan stratejik yönetim anlayışına dayanmaktadır. Bu anlamda yorumlamak, strateji belirlemeye karşılık gelmektedir. Akıl yerine değerlere vurgu yapma kamu etiğinin çerçevesini çizmektedir. Kamu etiği şeffaflık, hesapverebilirlik, vatandaş/müşteri odaklılık gibi yeni değerler oluşturmuş ve bu değerleri yasalar ve kurallar için ölçüt olarak belirlemiştir. Bu nedenle kamu etiği anlayışını “yasa üstü etik” olarak adlandırmak da mümkündür. Dışsal denetimin yanında içsel denetime yer vermesi ve içsel denetimi hiyerarşik olarak yasalardan ve kurallardan yukarıda görmesi “yasa üstü etik” anlayışını oluşturmaktadır. Bu anlayış, modern devlet teorisinin en önemli dayanağı olan hukuk devleti ilkesinin eleştirisinden başka bir şey değildir. Ancak yine de bu eleştirinin niteliğine ihtiyatlı yaklaşmak gerekmektedir. Uluslararası Saydamlık Örgütü vasıtasıyla çeşitli ülkelerde aynı etik kodların uygulamaya konulması ve ülkelerin özgünlüğünü aşan biçimde devlet anlayışının homojenleştirilmeye

çalışılması söz konusudur. Bu çaba etiğin evrenselleştirilebilir olup olmadığı sorusunu açığa çıkarmaktadır. Bireysel normatif bir alanı ülkelerin sınırlarını aşar şekilde evrenselleştirmek onu özünden uzaklaştırma riskini taşımaktadır. Etik kodların varlığı etiğe –yasa benzeri- bir nitelik kazandırmaktadır. Bu durumda etik davranışı oluşturan şey, ahlaki itki olmaktan çıkmakta ve yasa benzeri kodlar sistemi, davranışı yönlendirmektedir (Okçu, 2008: 33-35).

Kamu etiği kavramı, yasal-ussal bürokrasiye bir eleştiri olarak onun yerine bir örgütlenme modeli getirme çabasının ürünüdür. Ancak kamu etiği ilkelerinin tarafsızlık gibi bazı unsurlarıyla Weberyen bürokrasinin etik anlayışından ayrı/farklı ilkelere sahip olduğu söylenemez. O halde insanın kamusal ve yönetsel eylemlilik içinde bulunması kadar köklü olan kamu yönetiminde etik, nasıl olup da yirminci yüzyılın sonlarında kamu etiği olarak kavramsallaştırılmıştır? 1980 öncesinde bürokrasinin iyileştirilmesi reform gündeminin önceliği iken; devletin dönüşümü 1980 sonrasındaki reformların temel yönelimi haline gelmiştir. Kamu harcamalarının azaltılarak, esnek ve işletmecilik kuralları ile işleyen bir örgütlenme biçiminin esas kılınmasıyla devletin düzenleyici olarak sistem içinde yer alması temel amaçtır. Böylelikle, her devletin kendi bürokratik örgütlenmesinin ve işleyişinin sermayenin akışkanlığı önünde bilinmezlik ve belirsizlik yaratması önlenmektedir. Kamu etiği alanı için de aynı amaç söz konusudur. Çeşitli ülkelerde kamu etiği kurul tipi yapısı ile kurumsallaştırılarak örgütlenmektedir. Etiğin örgütlenmesi, çalışma usulleri ve belirlenen etik kodlar, bu reformu gerçekleştiren tüm ülkeler için aynıdır, Uluslararası Saydamlık Örgütü rehberliğinde çalışmaktadır.

Kamu yönetiminde etik anlayışının ortaya çıkması ve bir disiplin olarak çerçeve kazanması, ABD’de kamu harcamaları ve bürokrasinin azaltılması ve yolsuzlukların önlenmesi amacıyla ortaya çıkmıştır. “Watergate” şemsiye terimi ile anılan ABD’de ortaya çıkan bir dizi yolsuzluk üzerine yönetimin etik boyutu ABD’de tekrar tartışma konusu haline gelmiştir. Bu doğrultuda 1958 yılında Kongre tarafından Devlet Hizmetinde Etik Kuralları ve 1961 yılında da Kamu Çalışanları için Etik Standartları Rehberi belirlenmesine yönelik bir panel düzenlenmiştir. Bu panelin önemli sonuçlarından birisi yasa ve etik arasındaki farkın ortaya konmasıdır. 1972 yılında ortaya çıkan yozlaşmanın yasa dışı olan faaliyetlerden değil; etik olmayan faaliyetlerden kaynaklandığının tespit edilmesi etiğe yeni bir çerçeve kazandırmanın gerekliliğini ortaya koymaktadır (Mosher, 1974: 510).

ABD merkezli bu disiplin, *piyasa mekanizmasının ihtiyaç duyduğu güven ihtiyacını karşılamak* üzere geliştirilmiştir (Sayan, 2010: 388). Kamu yönetiminde etik, Amerikan Kamu Yönetimi Birliği’nin (ASPA) belirlediği ilkeler ve çalışma teknikleri ile tüm dünyada uygulanır hale gelmiştir. Bu durum aslında homojenliğin kaynağını göstermesi bakımından da oldukça ilgi çekicidir. 1984 yılında ASPA’nın belirlediği kodların insanlık tarihinde veya

daha da özelinde yönetim tarihinde yenilik getiren, daha önce ortaya çıkarılmamış ilkeler olduğu iddia edilmektedir (Kılavuz, 2003: 154). Oysa bu kodlar ortak unsurlar barındırmakla birlikte devletin dönüşümüne katkı sağlayacak yeni özellikler de barındırmaktadır. Çünkü düzenleyici devlet anlayışında beliren kamu etiği anlayışı ile birlikte amaç, yaratılan etik kurgusu ile bürokrasi ve yönetsel işleyişi dönüştürmek olarak modern kamu yönetimi anlayışından farklılaşmaktadır. Yeni dönemde yasalar, hiyerarşi ve bürokratik kurallar ile aşkın hale gelerek, kamu personelinin bireysel karar alma alanını flulaştırarak ve çoğu kez imkânsız hale getiren örgütlenmenin kamu etiği ile aşılması amaçlanmaktadır. Böylece etiğin, yasalar ve kuralların denetimine bağlı olarak işleyen bir alan olmaktan çıkarılması ile yasalardan daha öncelikli hale getirilmesinin yolları aranmaktadır. Yasalardan üstün bir konuma çıkarılan kamu etiği ile kamu personelinin karar verme süreci önemli hale gelmiştir. Sonuç olarak ise hızlı, duruma göre ve esnek karar verme süreci ile bürokrasinin işleyişinin piyasa koşulları üzerinde yarattığı olumsuzluğun giderilmesi sağlanmaktadır.

Thompson kamu yönetimi etiğini “*ahlaki prensiplerin kurumlarda görevli insanların davranışlarına uygulanması*” olarak tanımlamaktadır (Thompson, 1985: 555). Böylece ahlaki değerlendirmenin nesnesi kurumlarda görevli bireyler haline gelmektedir. Bu görüşe ahlaki değerlerin bireysel hayatta mümkün olabilirken kurumsal hayatta imkânsız olduğu yönünde bir eleştiri getirilmektedir. Yani yönetim, doğası gereği ahlaki değerlendirmeyi önlemektedir. Thompson kamu etiğine yöneltilecek eleştirileri ahlaki değerlendirmenin öznesi ve nesnesi açısından incelemektedir. Etiğin öznesi, kim değerlendirecek sorusunun yanıtıdır. Bu sorunun yanıtı kurum yöneticileridir. Ancak yöneticilerin kendi şahsi ahlaki değerlendirmeleri yerine kurumlarının ahlaki kural ve politikalarını önceliklemleri tarafıslılığın sağlanması açısından sorunludur. Etiğin nesnesi ise kim değerlendirilecek sorusunun karşılığıdır. Sorumluluğun yöneticiler yerine yapının kendisinde yani kurumda görülmesi etik dışı davranışın bireysel sorumlusunu muğlak kılmaktadır (Thompson, 1985: 555).

Kamu etiğinin öznel niteliği sadece davranışın toplumsallıktan sıyrılıp vicdani bir düşünme sürecinin ürünü olmasından kaynaklanmaz, aynı zamanda değerlerin öznelliği sorununu da içerir. Rohr’a göre kamu etiği, bürokratların sorunları dikkatli ve etkili bir şekilde takdir hakkını kullanarak çözebilecek yeteneklerini geliştirmeyi amaçlamalıdır (Rohr, 1979: 555). Ancak buradaki takdir hakkı değerlerin öznel olarak tanımlanması sorununu doğurmaktadır. Bürokratlar eşitlik, özgürlük, mülkiyet gibi kavramlar üzerine geliştirilmiş pek çok yorumdan birini seçmek noktasında öznel bir belirlenim süreciyle baş başa kalmaktadırlar. Örneğin, eşitlik Amerikan halkı için temel bir değer olmakla birlikte, bazıları için fırsatların eşitliği anlamına gelirken, bazıları için daha

sosyal bir içerikle gelirlerdeki eşitlik anlamına gelebilmektedir (Rohr, 1979: 558-559).

Sonuç

Etik kavramı günümüze ait değildir. Kavram modern devlet öncesinde felsefi temelleri itibariyle iyilik nüvesi bağlamında karşımıza çıkmaktadır. Kavram kendi özünün yanısıra önüne gelen isimle birlikte yeni bir anlam kazanmaktadır. Bu bakış açısıyla etiği de üç ayrı kategori halinde ele almak daha doğru bir tercih olarak belirmektedir. Bu tercih çerçevesinde etik, modern kamu yönetiminde etik ve modern sonrası dönemde gündeme gelen kamu etiği birbirlerinden önemli farklılıklar içermektedirler. Etik modern devletle birlikte iyilik temelinden sıyrılarak kendini ortak ve tek akıl üzerinden var etmiştir. Modern devlet anlayışında etik anlayışının temelini kamu yararı, sosyal adalet ve yardım kavramları ile faydası bölünemeyen kamusal mal ve hizmet tanımı oluşturmaktadır. Bu anlayış temelinde etik, kuralların tahakkümü altındadır.

1980'li yıllarla birlikte modernliğin sorgulanmaya başlaması ve zamanla ortaya düzenleyici devlet olarak tanımlanan yeni bir devlet uygulamasının çıkması etik kavramının da farklı bir şekilde karşımıza çıkmasına yol açmıştır. Bu yeni devlet anlayışının temel özü küçülürken etkinleşmektir. Yani devlet doğrudan oyuncu olma kimliğinden sıyrılmakta ve sadece oyunun kurallara göre oynanmasını sağlayan bir hakem görünümüne bürünmektedir. Devletin yeni bir konuma girdiği ve düzenleyicilik şeklinde bir işlev üstlendiği bu ortamda kamu etiği de bu dönüşümü sağlayacak ve ülkeler arasındaki farklılıkları gidererek homojenlik sağlayacak bir araç olarak belirmektedir.

Aracın doğrudan nesnesi kamu personelidir. Kurallar, hiyerarşi ve otorite vurgusunun giderek azalması, örgütlenme biçiminin esnekleşmesi, merkezi yetkinin yayılan, aktarılan ve dağıtılan bir görünüme kavuşması, stratejik plan ve stratejik yönetim kavramlarıyla kamu yöneticisi ve personeline karar verme sürecinde inisiyatif yüklenmesi gibi farklılaşmalar yönetsel davranışın da içsel olarak bir otokontrol tabi tutulması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. İşte tam da bu noktada kamu etiği bireyselliği, içsel denetimi ve kişisel inisiyatifi ön plana çıkartarak yapılan reformlara önemli bir katkı sunmaktadır. Bir başka deyişle bu dönüşüm sürecinin ortak özelliği işletmecilik bilgisinin kamu yönetimine egemen olmasıyla kamu etiği de bireysellik algısı temelinde kamu görevlilerinin kendi içsel değerlerini referans olarak eylemde bulunmasını hedeflemektedir.

Sonuç olarak kamu etiği kavramı kamu yönetiminin dönüşümünde nihai bir amaç değil; dönüşümde personel boyutunu tamamlayan bir araç özelliği taşımaktadır. Geleceğin belirsiz olmasına dayanılarak bürokrasinin aşırı kuralcı yapısını ve mevzuata dayalı ağır işleyen hantallığını aşabilmek için bireyselliği

ön plana çıkartacak düzenlemelere gereksinim duyulmaktadır. Çünkü bürokrasi, aklın gereğince bireysel değerlere değil; kurallara ve gayrişahsiliğe önem vermektedir ve bu düzen geleceğin belirsiz olduğu bir zaman diliminde işlevselliğini kaybetmektedir. Bu nedenle kamu personelinin kendi içsel değerlerini referans alarak eylemde bulunmasını sağlayan ve bireyselliğin ön planda olduğu bir uygulama gereklidir. Kamu etiği de bu süreçte bürokrasinin aşılabilmesi anlamına gelen bu yeni yönetim anlayışı ve uygulamasını kamu personelinin vicdaniyla baş başa bırakarak gerçekleştirmektedir.

Kaynakça

- Adams, Guy B. ve Danny L. Balfour (2004), *Unmistaking Administrative Evil*, (New York: M.E. Sharpe).
- Aristoteles (1999), *Eudamos'a Etik*, (Ankara: Dost Kitapevi Yayınları) (Çev. Saffet Babür).
- Aristoteles (2007), *Nikomakhos'a Etik*, (Ankara: Bilgesu Yayıncılık) (Çev. Saffet Babür).
- Bauman, Zygmunt (1996), *Yasa Koyucular ile Yorumcular*, (İstanbul: Metis Yayınları).
- Bauman, Zygmunt (1997), *Modernite ve Holocaust*, (İstanbul: Sarmal Yayınevi).
- Bauman, Zygmunt (1998), *Postmodern Etik*, (İstanbul: Ayrıntı Yayınları).
- Benhabib, Seyla (1999), *Modernizm, Evrensellik ve Birey*, (İstanbul: Ayrıntı Yayınları), (Çev. Mehmet Küçük).
- Blau, Peter M. ve Marshall W Meyer (1987), *Bureaucracy in Modern Society*, (New York: Random House).
- Eryılmaz, Bilal ve Hale Biricikoğlu (2011), "Kamu Yönetiminde Hesap Verebilirlik ve Etik", *İş Ahlakı Dergisi*, 4 (7): 19-45.
- Fişek Kurthan (1975), *Yönetim*, (Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları).
- Frederickson, H. George (1997) *The Spirit of Public Administration*, (California: The Jossey Bass Public Administration Series).
- Giddens, Anthony (1998), *Modernliğin Sonuçları*, (İstanbul: Ayrıntı Yayınları), (Çev. Ersin Kuşdil).
- Gullick L. ve L. Urwick (1957), *İdare İlimi Üzerine İncelemeler*, (Ankara: TODAİE Yayınları), (Çev. S. Alacaklıoğlu).
- Hood, Christopher (1991), "A Public Management For All Seasons", *Public Administration*, 69 (Spring 1991): 3-19.
- Hunbury, G. L. (2004), "A Pracademic's Perspective of Ethics and Honor: Imperatives for Public Services in the 21st Century", *Public Organization Review*, 4: 187-204.
- Kant, Immanuel (1994), *Pratik Aklın Eleştirisi*, (Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları), (Çev. İ. Kuçuradi ve Ü. Gökberk, F. Akatlı).
- Kant, Immanuel (1995), *Ahlâk Metafiziğinin Temellendirilmesi*, (Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları), (Çev. İ. Kuçuradi).
- Kılavuz, Raci (2003), *Kamu Yönetiminde Etik ve Bir Sorun Alanı Olarak Yozlaşma*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık).

- Kuçuradi, İoanna (1965), *Schopenhauer ve İnsan*, (İstanbul: Yankı Yayınları).
- Mosher, Frederick C. v.d. (2016), "Watergate: Sorumlu Devlet Üzerine Etkileri", (der.) Shafritz, Jay M., Hyde, Albert C. , *Kamu Yönetimi Klasikleri* (Ankara: Global Yayıncılık), (Çev. Hüseyin Akdoğan, Serkan Altuntop): 501-514.
- Nigro, Lloyd. G. ve William D. Richardson (1990), "Between Citizen And Administrator: Administrative Ethics And PAR", *Public Administration Review*, 50th Year: 623-635.
- Okçu, Murat (2008) , "Kamu Yönetimi ve Ahlak: Yönetimsel Ahlak Üzerine Düşünmek mi Yoksa Modern Kamu Yönetimini Yeniden Düşünmek mi?", *Amme İdaresi Dergisi*, 41 (2): 21-42.
- Osborne, David ve Ted Gabler (1992), *Reinventing Government: How the Entrepreneurial Spirit is Transforming the Public Sector*, (Massachusetts: Addison-Wesalwy Publishing Company).
- Özdemir, Murat (2008), "Kamu Yönetiminde Etik", *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (7): 179-195.
- Özer, Buğra ve Serhat Baştan (2012), "Modernite ve Postmodernite Süreçlerinde Kamu Yönetimi, Siyasa Yapım Sürecinin İletişimsel Motifleri ve Demokratikleşme Üzerine Kuramsal Bir Tartışma", *Ulusallararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 4 (1): 39-52.
- Özlem, Doğan (2004), *Etik – Ahlak Felsefesi*, (İstanbul: İnkılap Kitabevi).
- Perry, James ve Kenneth Kraemer (1983), *Public Management: Public and Private Perspectives*, (California: Mayfield Publishing Co).
- Pierson, Christopher (2000), *Modern Devlet* (İstanbul: Çivi Yazıları), (Çev. Dilek Hattatoğlu).
- Platon (2006), *Devlet*, (İstanbul: Antik Dünya Klasikleri), (Çev. Neval Akbıyık).
- Poggi, Gianfranco (2008), *Devlet Doğası, Gelişimi ve Geleceği*, (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları).
- Rohr, John A. (2016), "Bürokratlar İçin Etik: Kanun ve Değerler Üzerine Bir Makale", (der.) Shafritz, Jay M., Hyde, Albert C., *Kamu Yönetimi Klasikleri* (Ankara: Global Yayıncılık), (Çev. Hüseyin Akdoğan, Serkan Altuntop): 551-562.
- Sayan, İpek Özkal (2011), "Kapitalizmin Etiğe İhtiyacı Var mı?", (Der.) *Kamu Yönetimi ve Teknoloji KAYFOR 2010*, (Ankara: TODAİE Yayınları) .
- Simon, Herbert A. (1956), "İdaredeki Atasözleri", (Çev. Mümtaz Soysal), *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 11 (4): 85-109.
- Taylor Frederick (2005), *Bilimsel Yönetimin İlkeleri*, (Ankara: Adres Yayınları).
- Thompson, Dennis F. (1985), "The Possibility of Administrative Ethics", *Public Administration Review*, 45 (5): 555-561.
- Üstüner, Yılmaz (2000), "Kamu Yönetimi Kuramı ve Kamu İşletmeciliği Okulu", *Amme İdaresi Dergisi*, 33 (3): 15-31.
- Waldo, Dwight (1984), *In The Administrative State: A Study of the Political Theory of American Public Administration*, (New York: Holmes & Meier).
- Waldo, Dwight. (1952). "Development of Theory of Democratic Administration," *American Political Science Review* 46(1): 81-103.
- Weber, Max (1991), "Power" , H.H. Gerths ve C Wright Mills (Der.), *From Max Weber Essays on Sociology*, (Oxon: Routredge): 159-262.
- Wilson, Woodrow. (1887), "The Study of Administration", *Political Science Quarterly*, 2(1), 197-222.
- Yıldırım, Murat (2010), "Modernizm, Postmodernizm ve Kamu Yönetimi", *Ulusallararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1): 703-719.